

Kedves Jelenlévők,

köszönjük, hogy ma itt vannak velünk. Emlékdélutánunkon virtuálisan gyűjtünk egy gyertyát. Lehetett volna ez egy születésnap gyertya is, hiszen Henzsel Ágota kolléganőnk tegnap lett volna 60 éves. Neki azonban az volt megírva, hogy október 15-ének hajnalán álmában váljon angyallá. Itt maradt utána a döbbenet és a fájdalom, a családnak a hiánya feldolgozása, nekünk pedig a gazdag szakmai életút teljessé tétele. Talán sokan nem is gondolják, hogy ez a csendes, szerény, szobájába zárkózó vagy a raktárak mélyére visszavonuló levéltáros milyen sokoldalú, érdekes, az objektív történetírás szempontjából milyen nélkülözhetetlen munkát végzett, hogy minden napja időutazás volt.

Bizonyára azért választhatta az ELTE levéltár szakát az érettségi után, mert a középiskolában megszeretett történelem tantárgyat nem csak tanítani, hanem saját kutatással gazdagítani is akarta.

1982-ben végzett, akkor lett ennek a levéltárnak a munkatársai, amely akkor még más típusú intézmény volt mint manapság: az iratórzsés mellett feldolgozással, az alkalmanként betérő ügyfelekkel és a rendszeresen megjelenő kutatókkal foglalkozott a néhány munkatárs: Veczán Károlyné Évike néni, Lácza Magdolna, Czapárné Helmecki Alíz, László Géza, Bodnár Sándor, Rostás Zoltán. Ez idő tájban már megjelent 1-2 kiadvány is az igazgatók, Balogh István és Gyarmathy Zsigmond, valamint Lácza Magdolna fiatal levéltáros tollából, majd indult később egy országos projekt a vármegyei jegyzőkönyvek megjelentetésére – ebbe Balogh István nyugalmazott igazgató mellett Ágota és a ma már az MNL OL-ben dolgozó Virág Éva kapcsolódott be –, de alapvetően zárt intézménynek számított. A múzeum földszintjén kialakított raktárak és munkaszobák mélyén dolgozók száma az 1980-as években lassan, az 1990-es kárpótlások munkálatai miatt azonban rohamosan gyarapodott. A megkeresések mellett megélenkült a helytörténet kutatás, megindult a közművelődési feladatok sora is: az Ágota nevéhez is több tudományos és ismeretterjesztő előadás, beszélgetés, könyvbemutató, levéltári óra, kiállítás kapcsolódik.

Egyre többféle munkatípus között kellett megosztani a figyelmet, ráadásul az informatika előretörése új kihívások elé állított bennünket. Belső továbbképzésen megtanultuk kezelni a számítógépet, bedolgozni a honlapra, adatbázisokban gondolkodni. A statisztikák szerint nagyon sokan kattintanak rá az első komoly, Ágota által gondozott összeírás adatbázisra, amely a Szabolcs vármegye legrégebbi irataiban megtalálható különböző conscriptiókat adja közre a világhálón.

Hasonlóan népszerű a másik, szívéhez közel álló adatbázis, a Rákóczi-tár, amelybe az 1703-1711 között keletkezett megyei jegyzőkönyveket, érdekes és informatív iratokat, köztük Pulay János emlékiratát válogatta be. Itt kapott helyet az a bibliográfia is, amelyben megtalálható a forrásokat magába foglaló, Balogh István által 1976-ban összeállított, második kiadásában 2003-ban Ágota által szerkesztett Rákóczi-könyv.

A középkori iratok legfontosabbika, leglátványosabbika, az oklevelek gyűjteménye is az Ágota referenciájába tartozott. Nemcsak feldolgozásokra, állományvédelmükre, restaurálásukra volt gondja, hanem aktívan közreműködött a Balogh István és Érszegi Géza munkáját dicsérő, Mohács előtti okleveleket megjelentető kötet elkészültében is. Ez a könyv is ott látható a Kocsis György könyvtárosunk által ez alkalomra összeállított kamarakiállításban azoknak a köteteknek – főként évkönyveknek – a társaságában, amelyeknek szerkesztője volt. A kiállításban helyet kaptak a levéltári kiadványok mellett azok is, amelyek máshol jelentek meg, de tartalmazzák az Ágota munkáját, hosszabb-rövidebb írását. Külön felhívnom a figyelmet a Halmosbokr című füzetre, amelyben lelkes lokálpatriótaként családi emlékeit is megosztotta az olvasóval. Tudományos kutatásai során mindig fontosnak érezte a nyíregyházi bokortanyák kutatását, ez volt szakdolgozati témája is, az iskolákról szóló munkája pedig az utolsó, ami az evangélikus egyházközség történetének kiadványában tavaly jelent meg.

A helytörténeti kutatást más módon is támogatta: hosszú éveken át jegyzőkönyv vezetője volt a megyei honismereti egyesületnek, tagja a Tiszántúli Történészek Társaságának. Örömmel fogadta el Csonka

Ottó és a nagyhalásziak meghívását és tartott előadást a Rétköz történetéről, mint ahogy nagy szorgalommal készítette korábban a Gávavencsellő, Nagyhalász, valamint tavaly Ófehértó 1525-1711 közötti időszakának áttekintését is – ennek a megjelenésének örülhetett még október elején. Rákóczi-kori előadásai, órái is emlékezetesek – ezekért emlékérmeket is kapott. Szívesen vállalkozott a korszakot kutató Sípos Ferenc készülő kötetének szerkesztésére is. Ez a kötet a mai nap tiszteletére a szerző finanszírozásában jelent meg.

A régiókutatásban kiemelkedő szerepe volt az általunk őrzött levéltári dokumentumok feltárása mellett annak a hungarika kutatásnak, amire a levéltár munkatársai közül többen – így Ágota is – vállalkoztak. Az itthonitól sokkal mostohább körülmények között, de a határon túli kollégák szeretete teremtette családi légkörben dolgozhattak Kolozsváron Kiss András, Lucia Serdan és Ion Dragan igazgató, valamint Beregszászban Foltin Dezső, Csatáry György, Kutassy Ilona segítségével és Mihail Delegan igazgató engedélyével. A kutatás eredményeként és Ágota, valamint a kolozsvári és beregszászi kollégák szorgalmának köszönhetően két olyan munka is elkészült, amely nélkülözhetetlen segédkönyvvé vált. Egy nemzetközi pályázat révén megcsillant az a remény is, hogy digitálisan egyesülhet Szatmár vármegye szétszakított, ma három helyen lévő iratanyaga. Ágota volt a szakmai irányítója a Satmarchiv projekt kidolgozásának. Lelkesen terveztük a szatmárnémeti kollégákkal a nagy költségvetésű munkát, szorgalmasan egyeztetünk, így került sor az 50. születésnapjára eső szatmárnémeti látogatásra. A csengersimai határátkeléssel soha nem volt gond, megmutattuk az okmányokat és pár perc múlva már a levéltárban voltunk. 2009. január 13-án azonban Ágotát egy külön szobába kísérték, ugyanis lejárt az útlevele és a személyi igazolványa is, csak az ideiglenes személyi volt nála, amivel nem engedték át a határon. Nélküle nem akartunk menni, így a szatmárnémeti kollégák felettesei, minthogy ők a belügyminisztériumhoz tartoztak, elintézték, hogy „illegálisan” átléphette a határt. A határkaland jól zárult, a projekt sajnos nem, a román fél nem vállalta fel a részvételt, így a Szatmári Tudástár létrehozása a jövő feladata marad.

Mint ahogy át kellett venni a fiatal kollégáknak az Ágota referenciájába tartozott azon fondokat is, amelyek részben vagy egészében latin nyelvű iratokból állnak, illetve a családi és személyi fondokat is. Nagy szeretettel és alaposággal gondozta ezeket az iratokat és tartotta a kapcsolatot a család tagjaival, az adományozókkal. Csندességét, szerénységét, figyelmességét, szaktudását mindenki elismerte és méltányolta is azzal, hogy a levéltárra bízták féltett hagyatékukat, a Mikecz család emlékérmeket is adományozott számára, és volt, aki azzal honorálta szakmaszeretét, hogy hozzájárult, személyes iratai közzétételéhez. Így jelenhetett meg pl. az Ágota és a Gottfried Barna közös munkájaként Kiss Ernő volt levéltár-igazgató első világháborús naplója.

Ágotát 1982-ben dr. Gyarmathy Zsigmond igazgató örömmel fogadta. Dr. Nagy Ferenc igazgatósága idején 1994 és 1998 között helyettesként is dolgozott néhány évig. Egy évtizeden át volt a belső feldolgozó szakmai csoport munkájának vezetője. Hosszú évekig mentorként segítette a gyakornoki programba bekapcsolódott fiatal kollégákat és a szakmai gyakorlatukat nálunk töltőket. Türelme, segítőkészsége, tudása, pontossága mindenki számára megnyugtató, bátorító és inspiráló volt.

Erre az évre is nagyon komoly tervet állított össze: Margócsy József 100. születésnapjára szeretne volna rendezni a közel 100 dobozból álló irathalmazt, hogy a többi közgyűjteménnyel, ahova Jocó bácsi hagyatéka került, virtuális egyesítést végezhessünk. Szerette volna folytatni megkezdett munkáit is: a Reformáció MNL projekt keretében – aminek ő volt a helyi vezetője – kiadásra készítette elő az elmúlt évben megjelent nyíregyházi tanítói kör jegyzőkönyvének második részét, már leegyeztettük az NKA által támogatott, mindig az ő közreműködésével folytatott restaurálást is...

Szeretnénk teljessé tenni az életművet a tervek megvalósításával és ma úgy emlékezni Ágotára, hogy azok és azokról beszélnek, akik és amik számára fontosak voltak.